

Pogled na Šmarno goro
(na desni) in Grmado (na levi) iz Tacna.

Kapelica »velika sobota« tik pod sedlom med obema vrhovoma; kapelica je zgodovinskega pomena in še dandanes nese vsak, ki gre prvič na Šmarno goro, s seboj lesen križček, ki ga tu odloži.

Zunanjščina šmarnogorske cerkve, zadaj na levi kos starodavnega obzidja. — Detajl iz **kupolske slike**: vodiški župnik J. Arko, šmarnogorski duhovnik A. Jamnik in slikar Matevž Langus.

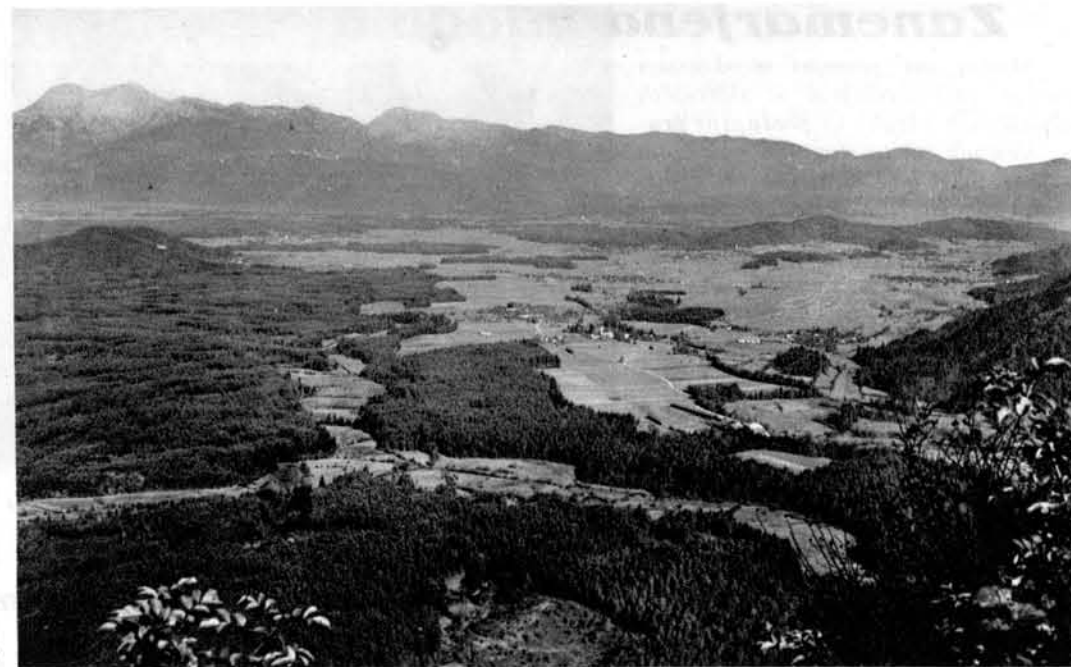
Šmarna gora

Najlepši in zato najbolj priljubljeni nedeljski izlet Ljubljančanov je gotovo Šmarna gora, zato jo obišejo tudi tisoči in desetisoči vsako leto. Je celo nekaj lakih ljubiteljev Šmarne gore, ki jo posečajo že dolga leta skoraj vsako nedeljo in praznik, v poletni vročini in zimskem snegu, v dežju in v neprodorni megli. Pa tudi sicer je Šmarna gora znana in priljubljena skoraj po vsej Sloveniji, ker nudi za malenkosten trud prekrasen razgled in je jako cenjena božja pot. Nanjo hite starci in otroci, kmelje in gospoda.

Iz Ljubljane pridemo na vrh Šmarne gore prav lahko v poltretji uri, če se pa peljemo z vlakom do Vižmar, smo pa na vrhu že v dobri uri. Pot po pobočju je prav zložna, vendar se čudimo, da spričo tolikih tisočev obiskovalcev ni prav nič oskrbovana, kajli nekateri deli imajo skoraj do kolen blata celo v največji vročini. Glede na to so utrli posebniki zadnja leta celo vrsto novih dohodov nanjo, ki se po večini vsi združijo pri kapelici pod sedlom med

obema vrhovoma. Ta kapelica je jako znamenita. Začetek božje poti je zavil v meglo, zato si jo je razložilo ljudstvo v pripovedki. Pripovedujejo, da je potovala nekoč v starodavnih časih na goro Marija. Sedanji Vižmarčani so jo baje videli in klicali za njo »Viš (= vidiš) Marijo!«, po čemer so dobile potem sedanje Vižmarje tudi svoje ime. (Ni treba še posebe poudariti, da je ta razlaga napačna, ker je ime Vižmarje nemškega izvora.) Splohoma je počivala na skali pod sedlom, kjer je ostal celo odtis njenega kotena, zato so tam v spomin na ta dogodek postavili pozneje sedanjo kapelico.

Pobožna ljudska domišljija je pa snovala še dalje. Ko so pred stoletji obiskovali naše kraje krvoločni Turki, je služil en vrh za zažiganje grmade (odtod tudi sedanje ime Grmada), ki je naznanjala Gorenjcem, da naj se pripravijo, ker je pridrvel Turek v deželo, na drugi vrh je pa pribežalo ljudstvo iz doline, da bi se branilo za močnim cerkvenim obzidjem. Nekoč so pa hoteli Turki napasti in zavzeti celo šmarnogorsko cerkev. Pridrveli so že do navedene kapelice, a ker so otroci, žene in starčki molili posebno vroče, je poslala Marija nadnje sv. Ahacija. Pri sedanji kapelici se pojavi svetnik naenkral pred njimi z ognjenim mečem ter jih prepodi. Konj njih poveljnika se je ustavil s tako silo, da se mu je zadrlo kopito globoko v skalo in tudi ta odtis so kazali še pred leti tik kapelice. Zgodilo se je to baje neke sobote na dan sv. Ahacija ob poldvanajstih dopoldne, zato se je vršil pozneje vedno na sv. Ahacija dan na Šmarni gori velik shod, kapelica je dobila ime »sveta sobota«, a namesto opoldne zvoni na Šmarni gori še dandanes vedno ob poldvanajstih, med okoliškim ljudstvom je pa ukoreninjena lepa navada, da nese vsak, ki gre prvič »na goro«, s seboj lesen križček, ki ga pusli pri tem znamenju.

Razgled s Šmarne gore
proti Kamniškim planinam.

Odlod je mimo kapelice sv. Antona do vrha komaj četrt ure še. Cerkev, oziroma njeno močno obzidje zagledamo šele, ko stojimo že skoraj pri njem. Zunaj obzidja je »mežnarija« z jako dobro oskrbovano gostilno, a znotraj je kapelica žalostne Matere božje, malo pokopališče in zvonik, ki je bil pa med vojno oropan zvonov. Ljudstvo pogreša zlasti mogočnega velikega, okoli 3000 kg težkega zvona, o katerem pripovedujejo še sedaj, da ga je vleklo l. 1874. na goro 11 parov volov in 200 ljudi. Po vojni se je takoj osnoval odbor, ki si je nadel nalogo preskrbeli šmarnogorski cerkvi nove zvonove. Zagotavljajo nam, da bodo zapeli še lelos, vendar manjka še mnogo, mnogo tisočakov, zaradi česar prosimo vse ljubitelje Šmarne gore in častilce Matere božje, da po svojih močeh podpro to bogoljubno namero.

Zgodovinsko izpričano je, da je stala na Šmarni gori cerkev že v XIII. stoletju in da so romali k njej mnogi škofje, nadškofje in patriarhi. L. 1314. je oglejski patriarh Olobon potrdil v pismu na vodiškega župnika (cerkev spada še sedaj v župnijo Vodice) cerkvi vse do tedanje odpustke in ji podelil še novih. Pozneje je bila obdarjena božja pot z novimi odpustki še od raznih škofov, nadškofov, patriarhov in kardinalov.

Ker so romarji že v listih časih jako obiskovali šmarnogorsko božjo pot, je postala prvotna cerkev kmalu premajhna. Sredi XVII. stoletja so sezidali novo in ljubljanski škof Rabača je posvetil l. 1673. v njej sedem oltarjev. Toda tudi ta je postala kmalu pretesna, zato se je lotil Jožef Anton Juraj, župnik v Vodica od l. 1711. do 1720. novega zidanja ter postavil Mariji sedanji hram. V današnji cerkvi je pet oltarjev. Veliki je posvečen Mariji, Kraljici sv. rožnega venca, stranski pa mučenikom, sv. Florijanu in sv. Ahaciji, sv. Ani in sv. Nikolaju. Sedanji notranji okras ji je dal vodiški župnik in poznejši novomeški prošt Jernej Arko, ki je poveril slikarska dela najboljšemu tedanjemu slovenskemu umetniku, Matevžu Langusu. Ta je natisnil l. 1842. na presni zid sedanji veliki oltar ter okrasil malo kupolo, l. 1846. in 1847. je pa poslikal še veliko kupolo, na kateri je upodobil veličastno Marijino vnebovzetje. Jako zanimiva je na sliki tudi skupina romarjev v tedanji kranjski narodni noši.

Razen z mnogimi odpustki obdarjenega božjega hrama vabi izletnike na Šmarno goro še prekrasen razgled, ki ga nudi. Kakor na dlani imamo pod seboj vse Ljubljansko polje ter ravnino med Kamnikom in Kranjem ter Tržičem. Vsako vas in vsako cesto razločiš, a obrobja ti razgled veličastni Triglav, zaslužnjena Snežnik in Nanos, skalovite Karavanke in Kamniške planine ter prijazni dolenjski grički s Kumom, Klekom in Gorjanci. Štiri mesta in okrog 30 župnih cerkva vidiš, zato, kdor še nisi bil na Šmarni gori: Spomladi je najlepša, ne pozabi nanjo!

Veliki oltar šmarnogorske cerkve, ki ga je slikal l. 1842. Matevž Langus; v oltarju je kip Kraljice sv. rožnega venca, obdarovan z mnogimi odpustki.

Zvonik in duhovniško stanovanje (na levi) z gostilniške terase vrhu Šmarne gore. — Na levi: **kapelica sv. Antona** tik pod vrhom Šmarne gore.

